

SERVICE-LEARNING VO VZDELÁVANÍ V SOCIÁLNEJ PRÁCI¹²³

LIPČAKOVÁ MICHAELA – MATULAYOVÁ TATIANA

Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Fakulta prírodovedně-humanitní a pedagogická, Technická univerzita v Liberci

Abstrakt

Service-learning (v príspevku voľne prekladáme ako učenie sa službou) je celosvetovo rozšírená vyučovacia stratégia, podporujúca partnerstvo medzi univerzitami a komunitou rozvojom občianskej participácie detí a mládeže v rámci formálneho vzdelávania. V príspevku referujeme o aktuálne prebiehajúcom projekte, ktorý je zameraný na pilotné overenie zavedenia danej vyučovacej koncepcie v podmienkach Prešovskej univerzity v Prešove v študijnom odbore sociálna práca.

Kľúčové slová

Service-learning, občianska participácia, vzdelávanie, sociálna práca.

Abstract

Service-learning is a globally widespread teaching strategy, promoting partnership between universities and community through the development of the civic participation of children and young people within formal education. In this paper we discuss about the current ongoing project, which aims to the pilot verification of the introduction of this teaching strategy in terms of the University of Prešov in the study field social work.

Keywords

Service-learning, civic participation, education, social work.

Úvod

Už od konca 19. storočia univerzity podporovali filantropické aktivity študentov smerujúce k chudobným v komunitách. V súčasnosti v rámci tzv. tretieho poslania univerzity participujú na rozvoji občianskej spoločnosti podporovaním študentov v dobrovoľníckych aktivitách. Service-learning je možné preložiť ako „učenie prostredníctvom služby“. Je súčasťou vzdelávania založeného na kompetenciách a vyučovacou stratégiou, podporujúcou partnerstvo medzi univerzitami a komunitou. Jej snahou je prepojiť teoretické poznatky s každodennou praxou a reagovať na jej požiadavky. Je obľúbenou stratégiou výučby v rôznych odboroch a na rôznych úrovniach vzdelávacieho systému. Cieľom príspevku je snaha bližšie charakterizovať danú stratégiu so zameraním na vzdelávanie v sociálnej práci. V tejto súvislosti v druhej časti príspevku popisujeme aktuálne prebiehajúci projekt na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.

1. Service-learning – charakteristika

Pojem service-learning vznikol koncom 60. rokov ako výsledok iniciatív mierových zborov (*Peace Corps*), pracovných zborov (*Job Corps*) a partnerstiev medzi univerzitami a komunitou, ktorých hlavný význam spočíval v podpore zapojenia študentov a mladých ľudí do aktivít a služieb v prospech komunity. Tento záujem podporovali aj mnohé organizácie vznikajúce na akademickej pôde koncom 80. rokov. Service-learning je v zahraničí považovaná za súčasť a jednu z oblastí hnutia občianskej angažovanosti vo vysokoškolskom vzdelávaní¹²⁴ (Colby, Ehrlich, Beaumont, Stephens, 2003; Jacoby, 2009a, in: Phillips, 2011).

¹²³ Príspevok vyšiel v rámci projektu „Service-learning v Prešove“, podporeného nadáciou Tatra banky.

¹²⁴ HECE - higher education civic engagement movement.

Na tomto mieste považujeme za dôležité poznamenať, že daná koncepcia sa úspešne realizuje aj na úrovni primárneho a sekundárneho vzdelávania.

Jedinečnosť koncepcie podčiarkujú jej hlavné charakteristiky. Amy Phillips (2011) sa zmieňuje o tzv. atribútoch service-learning, akými sú **občianska angažovanosť, reflexia a reciprocita**. V manuáli o Service-Learning (*Service-Learning and Community-Based Research Manual for Community Partners*) nachádzame aj ďalšie špecifiká:

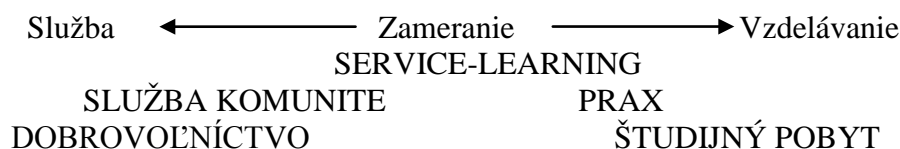
- prepojenie na obsah kurzu (ide o spojenie služby a vzdelávania),
- riešenie aktuálnej potreby (vo veľkej miere badať podobnosť s atribútom vymedzeným vyššie – občianska angažovanosť. Podstatou sú aktuálne potreby vyžadujúce riešenie a zároveň identifikované komunitou a študentom. Kombinácia skúsenosti založenej na službe a poznatkov získaných vzdelávaním prispieva k rozvoju študentov ako aktívnych občanov, lepšie pripravených pre ich budúcu kariéru a úspešnosť na trhu práce).

To znamená, že service-learning ponúka študentom (nielen vysokoškolákom) jedinečnú príležitosť byť súčasťou komunity prostredníctvom ich zapojenia do navrhovania a realizovania služby, ktorá by riešila problémy v komunite a zároveň rozvíjala zručnosti študentov v oblasti **občianskej angažovanosti**. Ide o proces, v ktorom sa študenti nielen učia o občianstve, ale stávajú sa aktívnymi občanmi a členmi komunity.

Požiadavka reflexie sa premieňa do nutnosti zamýšľania sa študenta nad svojou rolou pri poskytovaní služby, nad príčinami problému, nad vzťahom služby, obsahu vzdelávania a problémov, respektíve potrieb komunity. **Reflexia** je sprievodným znakom počas celého procesu. V prípravnej fáze je prítomná pri navrhovaní služby alebo projektu samotnými študentmi, vo fáze realizácie je súčasťou celého výkonu služby a následne v záverečnej fáze je prítomná v podobe evalvácie a seba-evalvácie.

Učenie službou vyžaduje **recipročný vzťah** medzi všetkými účastníkmi. Predpokladá vymedzenie si vzájomnej zodpovednosti a povinností vyplývajúcich zo vzťahu na oboch stranách. Úlohou študentov a ich učiteľov je definovať a podieľať sa na riešení definovaných problémov, pričom na druhej strane od členov komunity (organizácie) sa očakáva určitá miera otvorenosti voči inováciám, novým nápadom a riešeniam zo strany študentov a inštruktorov. Výsledkom je vzájomné obohatenie a rast.

V praxi dochádza často k zamieňaniu stratégie service-learning s inými formami komunitného zapojenia študentov do života miest a obcí (dobrovoľníctvo, prax, študijný pobyt) najmä vďaka mnohým podobnostiam, ktoré v praktickej rovine spôsobujú nejasnosti vo vymedzení významu jednotlivých pojmov. Podľa tabuľky uvedenej nižšie je možné rozlíšiť ich na základe **cieľa**, respektíve **zamerania** a **časového hľadiska**. Dobrovoľníctvo je zamerané viac na službu, prax zasa viac na vzdelávanie¹²⁵.

Zdroj: FURCO, A. 2003. *Service-learning: A balanced approach to experiential education*. In PHILLIPS, Amy. 2011. *Service-Learning and Social Work Competency-Based Education: A 'Goodness of Fit'?* Upravené autorkou.

¹²⁵ Pri odlíšení dobrovoľníctva a service-learning je potrebné brať do úvahy aj prvok odmeny. Kým dobrovoľníctvo je vnímané ako nezištná pomoc, služba a pod. bez nároku na honorár a očakávanie odmeny, pri service-learning realizovaného v rámci kurzu študenti získavajú odmenu v podobe kreditov. Service-learning je možné vnímať aj ako jeden z nástrojov, ktorý vytvára príležitosť pre získanie potenciálnych dobrovoľníkov v budúcnosti.

Service-learning v sebe integruje prvok služby aj vzdelávania. Za najdôležitejšie odlišenie považujeme skutočnosť, že študenti a študentky zapojení do procesu service-learning sa priamo podieľajú na rozpoznaní potrieb komunity a následne na navrhovaní služby, ktorá by reflektovala ich napĺňanie v kontexte poznatkov nadobudnutých vzdelávaním. To znamená, že sú priamymi **aktérmi a spolutvorcami** kreovania efektívneho systému pomoci a služieb, nielen vykonávateľmi zadanej činnosti a pasívnymi prijímateľmi poznatkov. Bez prítomnosti reflexie môžeme hovoriť len o dobrovoľníctve a dobrovoľníckej aktivite. Service-learning sa líši aj od praxe študentov a od rôznych stáží, ktoré sa v takej miere nezameriavajú primárne na rozvíjanie zručností týkajúcich sa občianskej angažovanosti a takisto pri nich absentuje idea reciprocity (Phillips, 2011).

Tabuľka 1: **Modely komunitného zapojenia**

	Zameranie	Časové hľadisko
Dobrovoľníctvo/služba v komunite	Dobrovoľnícka služba; naplnenie identifikovaných potrieb komunity alebo potrieb zariadenia; akákoľvek práca je vykonávaná tak dlho, kým je pre niekoho prospešná a nápomocná	Rôzne – v závislosti od prania dobrovoľníka a potrieb zariadenia
Service-learning	Služba aj vzdelávanie; napĺňanie potrieb komunity s ohľadom na zameranie vzdelávacích cieľov v rámci kurzu	Priemerne 2-3 hodiny/týždeň v závislosti od potrieb zariadenia a školy
Práca v teréne (prax)	Vzdelávanie; praktické zručnosti zväčša v pomáhajúcich profesiách	V závislosti od disciplíny (16-20 hodín/týždeň)
Zahraničné pobyty/stáže	Vzdelávanie; praktické zručnosti pre výkon a uplatnenie v pracovnej sfére v budúcnosti	V závislosti od pracoviska; min. 20 hodín/týždeň.

Zdroj: *Service-Learning and Community-Based Research Manual for Community Partners. Upravené autorkou. Dostupné na <http://www.morgridge.wisc.edu/community/documents/Community%20manual.doc.pdf>*

Service-learning vytvára priestor pre definovanie role študentov vo vzťahu ku službe, inováciám a komunite. Môžu sa tak stať plnohodnotnými občanmi, vedomí si nielen svojich práv, ale aj povinností voči komunite, ktorej sú neoddeliteľnou súčasťou. Predstavuje opak tradičného paternalistického prístupu, pričom posilňuje a vedie študentov skôr ku poskytovaniu služieb a vytváraniu projektov spoločne s ostatnými než pre ostatných.

Viacerí autori sa zhodujú na tom, že podporovanie služby a vzdelávania súčasne prostredníctvom občianskej angažovanosti, reciprocity a reflexie prispieva ku širším cieľom, akými sú demokratická participácia, zlepšovanie života v komunite, občianskej zodpovednosti a sociálnej spravodlivosti (Calderon, 2007; Colby, Beaumont, Ehrlich, Corngold, 2007; Colby et al., 2003; Jacoby, 2003; Kelshaw, Lazarus, Minier, Associates, 2009; in: Phillips, 2011).

Mnohé ďalšie pozitíva uplatňovania tejto vzdelávacej stratégie sú rozpoznané a zaznamenávané vyše 15 rokov aj vo výskume. Ide najmä o pozitívne dopady na (*RMC Research Corporation; Service-Learning and Community-Based Research Manual for Community Partners*):

- akademické výsledky (dosahovanie školskej úspešnosti),
- sociálny a interpersonálny rozvoj (v zmysle rozvoja schopnosti spolupráce, vodcovstva a komunikačných zručností),
- občiansku angažovanosť,
- pozitívne efekty sa rovnako ukazujú aj pri eliminácii rasových predsudkov a stereotypov a zlepšení porozumenia a akceptácie kultúrnej plurality.

V súčasnosti existuje mnoho výskumných štúdií mapujúcich uvedené pozitívne efekty uplatňovania service-learning (napr. Furco, 2007; Davila, Mora, 2007; d'Arlach, Sanchez, Feuer, 2009; Ferrari, Worrall, 2000; Jacoby, Associates, 2003; Kelshaw, Lazarus, Minier, Associates, 2009 a i.). V tomto smere sa realizovali aj longitudinálne štúdie, ktoré prinášajú pozitívne zistenia. Jednou z nich je aj *National Educational Longitudinal Study of 1988* (NELS), ktorá odhalila pozitívne dopady service-learning v oblasti občianskej angažovanosti a školskej úspešnosti v rámci vysokoškolskej prípravy. Štúdie zamerané na problémové učenie ukázali, že študenti zapojení do service-learning sú schopní lepšie rozpoznať problémy v komunite, analytickejšie k nim pristupovať, vnímať ich systémovo, navrhovať reálnejšie riešenia a v neposlednom rade sa u nich prejavuje vyššia miera empatie.¹²⁶

V rámci výskumov v oblasti service-learning je preferovaný tzv. konštruktivistický prístup (Shumer, 2009, in: Phillips, 2011)¹²⁷. Pristupuje ku service-learning ako ku konštruktívnemu procesu, v ktorom môžeme vnímať študentov ako spolutvorcov pri definovaní ich vlastnej role v systéme služieb.

Sociálna práca svojím poslaním a hodnotami ponúka ideálne prostredie pre uplatnenie service-learning vo vzdelávaní budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Jednotlivé dimenzie service-learning sú súčasťou poslania sociálnej práce a prispievajú k rozvoju takých hodnôt sociálnej práce, akými sú **služba, sociálna spravodlivosť a ľudské vzťahy**.

Autormi a autorkami, ktorí sa zaoberajú aplikáciou stratégie service-learning a jej jednotlivých modelov vo vzdelávaní v sociálnej práci, sú napr. E. M. Lemieux, R. Allen, M. Nadel, V. Majewski, M. Sullivan-Cosetti, A. Phillips, Jarman-Rohde, Tropman a i., pričom teoretické ukotvenie vidia mnohí najmä vo filantropickom modeli (philanthropic model), komunitárnom modeli (communitarian model) a v modeli občianskej angažovanosti (civic engagement model) (Abel, 2004; Watson, 2004; Codispoti, 2004, in: Phillips, 2011).

Service-learning je v tomto kontexte vnímané ako súčasť tzv. kompetenčného vzdelávania alebo vzdelávania podľa kompetencií (competency-based education), ktorého cieľom je preukázať, integrovať a aplikovať kompetencie v praxi (Phillips, 2011). Práve v tomto smere sa javí service-learning ako vhodná stratégia. Môže byť využívaná v kurzoch ponúkaných študentom a študentkám v úvode štúdia – na predstavenie nových oblastí odboru, v kurzoch zameraných na metódy alebo prax – na zvýšenie zručností alebo prípravu študentov a študentiek pre prax, alebo v kurzoch ponúkaných študentom a študentkám v závere štúdia – na preukázanie doposiaľ získaných poznatkov a zručností. V praktickej rovine existujú viaceré modely realizovania služby. Študenti si môžu vybrať z dopredu určených možností ponúknutých vyučujúcim, alebo si vytvárajú svoje vlastné projekty. Jednotlivé modely sa líšia aj vzhľadom k tomu, či ide o priamu službu v zariadení, alebo službu mimo neho. Dôležitým aspektom je aj časové vymedzenie.

¹²⁶ Viac výsledkov výskumov a konkrétne zdroje informácií ponúka stránka *National Service-Learning Clearinghouse* <http://www.servicelearning.org>.

¹²⁷ Konštruktivisti vnímajú dôležitosť service-learning najmä cez komunitný rámec (namiesto vyučovania v triede), kde komunita je považovaná za miesto a zdroj učenia (Bishop, Bruce, & Jeong, 2009).

Tabuľka 2: **Modely Service-Learning**

	Popis	Projekt	Časové hľadisko
Individuálne umiestnenie (Voliteľné alebo vyžadované) ¹²⁸	Voliteľné: študenti majú možnosť výberu medzi viacerými alternatívami Vyžadované plnenie: výkon vopred určenej služby je vyžadovaný rovnako od všetkých študentov.	Študenti si vyberajú zo zoznamu možností ponúkaných vyučujúcim (jeden alebo viac zapojených partnerov).	15 – 25 hodín vykonávania služby/semester.
Skupinový projekt (Group Project/ Consulting) ¹²⁹	Na komunitnom projekte môže participovať malá skupina alebo celá trieda. Aplikuje sa v pokročilých kurzoch a vyšších ročníkoch, kde je vyžadovaná určitá miera expertízy vo vzťahu ku potrebám komunity.	Študenti vytvárajú konkrétny „produkt“ alebo poskytujú konzultáciu komunite, organizácii.	Nie sú vymedzené časové požiadavky. Dôležitý je konkrétny „produkt“, ktorý je hlavným výstupom. Väčšinu času strávia študenti prácou na projekte. Menší podiel času je určený práci na mieste.
Partnerstvo (Partnership) ¹³⁰	a) vyučovanie v rámci seminárov a práca na projekte služieb ako hlavná obsahová náplň. b) vzťah vytváraný medzi vyučujúcim a organizáciou, pričom všetci študenti sa zaoberajú službami vo vzťahu k rovnakému problému.	a) partnerstvo tvoria študenti a spolupráca fakulty s komunitou na cieľoch a účele projektu. b) model je podobný skupinovému projektu, ale odlišuje sa v tom, že služba sa vykonáva individuálne a na mieste.	Časové vymedzenie je rôzne v závislosti na požiadavkách a forme partnerstva.
Samostatné/priame štúdium (Independent/ Directed Study) ¹³¹	Študent individuálne s fakultným poradcom vypracuje projekt. Vyberie si určitý problém alebo potrebu komunity a vypracuje projekt, v ktorom sa pokúša nájsť riešenia identifikovaného problému. Ide skôr o samostatný projekt (nemusí ísť o výučbu v rámci kurzu), na ktorého plánovaní a realizácii sa podieľajú fakulta a študenti.	Široká škála možností pre projekt služieb, pričom hlavnú úlohu zohráva študent, ktorý navrhuje projekt.	Časové vymedzenie je rôzne v závislosti na rozhodnutí fakultného poradcu.
Prax v rámci service-learning (Service-Learning Internship) ¹³²	Študenti navštevujú triedu a súbežne pracujú v organizácii v komunite každý týždeň. Prax (stáž) je dôležitým komponentom pre porozumenie daného kurzu a jednotlivých materiálov.	Očakáva sa rozšírenie pohľadu na otázky špecifické pre ich odbor a zameranie. Kombinácia výučby a praxe poskytuje študentom skúsenosť a pripravuje ich pre budúcu prácu v odbore.	Nie je presne vymedzené časové hľadisko.

Zdroj: *Service-Learning and Community-Based Research Manual for Community Partners*. Dostupné na <http://www.morgridge.wisc.edu/community/documents/Community%20manual.doc.pdf>.

Service-learning je založené na skúsenosti, pričom môže byť súčasťou akéhokoľvek kurzu, ktorého cieľom je poskytovanie príležitostí pre integráciu a aplikáciu zručností a poznatkov v praxi. V zahraničí dokonca mnohé školy prijímajú service-learning za svoju filozofiu výchovy, ktorou sa riadia a prispôsobujú jej organizáciu výučby v rámci všetkých ponúkaných kurzov. Môže však ísť aj o samostatný projekt mimo výučby v rámci kurzu, na ktorom sa podieľajú študenti, univerzita a komunita.

¹²⁸ Príklad Educational Policy Studies (Gender and Education): študenti pracovali s deťmi v rámci rozličných organizácií, aby získali skúsenosť a precítili vzťah medzi rodom (gender) a vzdelávaním.

¹²⁹ Príklad Inter-SOHE (Communicating With Key Audiences): študenti v rámci kurzu vyvinuli komunikačné stratégie pre neziskové organizácie.

¹³⁰ Príklad Spanish (Medical Spanish): service-learning v rámci kurzu zameraného na osvojenie si slovnej zásoby a zručností potrebných pre tlmočenie v oblasti medicíny. Študenti pracovali v zdravotnom stredisku, kde poskytovali službu a učili sa na základe skúseností.

¹³¹ Príklad Zoology – v rámci kurzu dostali študenti kredity za prácu v laboratóriu, alebo vykonávaním service-learning pre ekologickú organizáciu. Každý kredit sa rovnal trom hodinám/týždňom, ktoré boli venované práci na projekte.

¹³² Príklad Women's Studies: cieľom bolo prepojiť obsah kurzu so špecifickými otázkami v komunite a poskytnúť možnosť učiť sa priamo v praxi. 2½ hodiny/týždeň bolo venovaných práci v triede (výučbe) a 10-12 hodín/týždeň praxi.

2. Projekt: Service-learning v Prešove

Komunitný rozvoj nie je možný bez občanov a ich participácie. V sektore sociálnych služieb stále rastie potreba dobrovoľníkov. Uvedené potreby mesta Prešov a systému sociálnych služieb v meste nás vyzývajú hľadať nové možnosti získavania študentov a študentiek Prešovskej univerzity v Prešove pre myšlienku občianskej participácie.

Od akademického roku 2005/2006 ponúka *Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove* študentkám a študentom sociálnej práce povinne výberový kurz *Dobrovoľníctvo v sociálnej práci*. V rámci kurzu sú študentky a študenti motivovaní k dobrovoľníckej práci. Zo spätných väzieb študentiek a študentov a ďalších prieskumov vyplýva, že by privítali konkrétne dobrovoľnícke príležitosti. Deklarujú záujem o dobrovoľnícku prácu a argumentujú, že nie sú dobrovoľníkmi často preto, že neboli nikým oslovení. Rozhodli sme sa preto projektom riešiť uvedenú situáciu. *Prešovské dobrovoľnícke centrum* dlhodobo spolupracuje s *Prešovskou univerzitou v Prešove* konkrétne s *Katedrou sociálnej práce*, čo umožňuje odskúšať novú formu spolupráce. Projekt je jednou z možností, ako šíriť a rozvíjať myšlienku dobrovoľníctva a ponúknuť študentom, organizáciám, zriaďovateľom a mestu platformu pre jej realizáciu v praxi.

Z uvedeného dôvodu, ako aj v snahe priblížiť sa trendom vo vzdelávaní v sociálnej práci a ponúknuť študentom a študentkám možnosť rozvíjať ich kompetencie pre prax, formovať ich občianske povedomie a pripravovať pre trh práce, sa nositeľ projektu občianske združenie *Prešovské dobrovoľnícke centrum*¹³³ v spolupráci s partnermi *Katedrou sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove*, *Gréckokatolíckou charitou Prešov*¹³⁴ a *občianskym združením Venuše*¹³⁵ rozhodli participovať na projekte Service-learning v Prešove, ktorý je realizovaný vďaka finančnej podpore Nadácie Tatra banky v rámci grantového programu Vedieť viac.

Zámerom projektu je pilotne odskúšať na *Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove* nový výberový kurz s názvom Service-learning. Cieľom je zlepšiť spoluprácu univerzity s organizáciami iných sektorov novou formou; priblíženie teoretického vzdelávania potrebám praxe a komunity; aplikácia moderných vyučovacích koncepcií v univerzitnom systéme vzdelávania. K ďalším cieľom patrí: aplikovanie získaných poznatkov v praxi; propagácia myšlienky dobrovoľníctva a občianskej participácie medzi študentmi a učiteľmi univerzity; komunitný rozvoj a rozvoj sociálnych služieb; zvyšovanie kvality života prijímateľov sociálnych služieb a i.

Výhodou tejto koncepcie vzdelávania je, že študenti získajú teoretické poznatky a súčasne aj konkrétnu príležitosť zapojiť sa do realizácie konkrétnych komunitných projektov, aktivít,

¹³³ Prešovské dobrovoľnícke centrum vzniklo najmä z iniciatívy Bc. Juliány Hajdukovej a doc. PaedDr. Tatiany Matulayovej, PhD., v tom čase členky Katedry sociálnej práce. Už pred jeho vznikom – od akademického roku 2005/2006 mal Inštitút edukológie a sociálnej práce záujem podporovať dobrovoľníctvo. Vznikom občianskeho združenia Prešovské dobrovoľnícke centrum sa spolupráca sformalizovala a zintenzívnila.

Občianske združenie Prešovské dobrovoľnícke centrum je otvoreným združením občanov, skupín a organizácií (fyzických a právnických osôb), založeným v záujme vytvárania podmienok aktívnej účasti mladých ľudí, ale aj širokej verejnosti, na zlepšení života obyvateľstva v regióne Prešovského kraja. K hlavným cieľom občianskeho združenia Prešovské dobrovoľnícke centrum patrí: podpora aktívnej účasti občanov, hlavne mladých ľudí, na skvalitnení života v regióne; vytváranie príležitosti pre zapojenie dobrovoľníkov na regionálnej úrovni; posilňovanie statusu dobrovoľníka na regionálnej i národnej úrovni; zlepšenie dostupnosti informácií o sociálnych službách v ich najširšom chápaní; realizovanie aktivít v oblasti vzdelávania, zdravého životného štýlu, charity a sociálnej pomoci, kultúry, ale aj v oblasti životného prostredia; podpora rozvoja dobrovoľníctva vo všetkých jeho podobách, tak doma, ako aj v zahraničí. Viac na <http://pdcentrum.weebly.com/>.

¹³⁴ *Gréckokatolícka charita Prešov* je právnickou osobou a je evidovaná ako účelové zariadenie katolíckej cirkvi na *Ministerstve kultúry Slovenskej republiky*. V oblasti sociálnych služieb poskytuje pomoc viacerým cieľovým skupinám: závislí, bezdomovci, ľudia v núdzi, deti s kombinovaným postihnutím, seniori, ľudia s rôznymi ochoreniami. Viac na <http://www.gkcharita-po.sk>.

¹³⁵ Občianske združenie Venuše je podporná skupina pre onkologických pacientov a pacientky v Prešove. Zameriava sa na psychosociálnu pomoc, osvetu zdravým ľuďom, osvetu – pomoc chorým ľuďom, obhajovanie práv onkologických pacientov. Viac na <http://www.venuse-po.sk/>. Občianske združenie Venuše ako aj *Gréckokatolícka charita Prešov* sú dlhoročnými partnermi občianskeho združenia Prešovské dobrovoľnícke centrum.

či služieb. Koncept service-learning je určený všetkým študentom, bez ohľadu na ich študijné zameranie, vek, zdravotný stav. Každá študentka a každý študent môže prispieť k spoločnému dielu a môže získať nielen životnú skúsenosť, ale aj kvalitné informácie o sociálnych problémoch miestnej komunity a možnostiach ich riešenia.

Študenti rôznych študijných odborov Filozofickej fakulty budú mať možnosť zvoliť si nový výberový kurz v rámci ich študijných programov s názvom Service-learning¹³⁶. V jeho rámci získajú teoretické poznatky súvisiace s poskytovaním konkrétnej služby a možnosť vybrať si z ponúkaných zariadení (partnerov projektu), pre ktoré budú realizovať službu/projekt (jednotlivo alebo skupinovo). Partnerstvo s organizáciami je otvorené aj pre nových členov, pričom je vítaná aj možnosť návrhov zo strany študentov a študentiek. Našou snahou je motivovať študentov a vytvoriť pre nich čo najoptimálnejšie podmienky pre úspešnú realizáciu projektu. Študenti budú mať okrem iného za úlohu reflektovať a zachytiť celý proces výkonu služby prostredníctvom vypracovania monitorovacej správy. Tá bude následne podkladom pre diskusiu priebehu realizácie projektu, príp. jeho ohrozenia, či slabých stránok a problémov.

V rámci predmetu odpracujú cca 26 hodín v konkrétnom zariadení. V závere kurzu bude celý projekt evaluovaný študentkami a študentmi, vyučujúcou, zamestnancami zo spolupracujúcich organizácií a klientmi (prijímateľmi služby). Na základe komplexnej evaluácie zaradíme tento kurz do celouniverzitnej ponuky ako výberový kurz kreditového štúdia pre všetkých univerzitných študentov a študentky.

V budúcnosti plánujeme rozšíriť ponuku dobrovoľníckej práce na všetky oblasti, nielen sociálne služby. V tejto etape zavádzania nového kurzu plánujeme spolupracovať len so zriaďovateľmi a poskytovateľmi sociálnych služieb, a to z dvoch dôvodov: a) z našich skúseností vyplýva mimoriadne páľčivá potreba dobrovoľníkov pri uspokojovaní potrieb prijímateľov sociálnych služieb a zavádzaní inovácií v sociálnych službách, b) radi by sme ďalej prehlbovali našu viacročnú spoluprácu s organizáciami v tejto oblasti.

Pozitívne dopady a prínos projektu predpokladáme pre všetky zaangažované subjekty. Vyučujúci budú profitovať z projektu v podobe odborného rastu a obohatenia o nové poznatky a skúsenosti získané prostredníctvom vedenia kurzu a organizovania činností vo vzťahu k problematike service-learning.

Študenti si rozšíria poznatkovú bázu týkajúcu sa oblasti občianskej participácie a možností zapojenia sa do rozvoja komunity prostredníctvom priamej angažovanosti a služby komunite. Budú mať príležitosť pre priame prepojenie teoretických poznatkov na prax a zároveň akademických predmetov s reálnymi možnosťami v komunite. Osvoja si myšlienku aktívneho občianstva pomocou participácie na diani v komunite. Projekt prispeje k rozvoju ich sebaúcty, vzájomného porozumenia a angažovanosti. Očakávané prínosy pre študentov a študentky môžeme zhrnúť do štyroch základných oblastí:

- **Osobný rozvoj:** Študent/ka sa naučí rozvíjať vedomie seba samého ako nástroja sociálnej zmeny a zmeny správania iných.
- **Občianstvo:** Študent/ka sa naučí, že občianstvo si vyžaduje aktívne angažovanie sa v živote komunity.
- **Odborné kompetencie:** Študent/ka si rozšíri obzor v otázke aplikácie v iných kurzoch nadobudnutých teoretických vedomostí pri riešení problémov komunit; naučí sa reflektovať závažné morálne a etické otázky, naučí sa uplatňovať výskumné metódy pri identifikovaní skutočných sociálnych potrieb a sociálnych problémov v komunite; získa reálnu skúsenosť s projektovým cyklom.

¹³⁶ V našom prípade pôjde o súbeh viacerých charakteristík vyššie ponúkaných modelov service-learning.

- **Ďalší profesijný rast:** Študent/ka získa priame skúsenosti so svetom práce odpracovaním 26 dobrovoľníckych hodín v meste Prešov.

Z výskumov vyplýva, že medzi najčastejšie bariéry pre nedostatočný záujem o dobrovoľníctvo a služby v prospech komunity patrí skutočnosť, že študenti sa neangažujú z dôvodu nevedomosti, kam a na koho sa obrátiť. Projekt bude saturovať aj túto potrebu v podobe poskytnutia priestoru pre príležitosť využiť svoje schopnosti zmysluplným spôsobom v prospech komunity, odskúšať a osvojiť si skúsenosť s nezištnou pomocou druhým, ako aj precítiť potreby komunity a spätosti s ňou a okúsiť si pocit priamej participácie na riešení problémov organizácií ako členovia tímu. V neposlednom rade projekt poskytuje príležitosť k lepšiemu profesijnému uplatneniu študentov v budúcnosti.

Zapojené organizácie môžu získať potencionálnych dobrovoľníkov, pomoc pri činnostiach potrebných pre chod organizácie a pre zlepšenie života v komunite. Prostredníctvom študentov môžu získať nový pohľad na riešenie problémov a organizovanie činností v organizácii. Takisto môžu využiť spoluprácu na realizáciu výskumov týkajúcich sa pre nich pálčivých tém, ktorých výsledky by využili v praxi. Vznikne priestor pre vzájomnú spoluprácu medzi občianskym združením Prešovské dobrovoľnícke centrum, organizáciami, zriaďovateľmi, univerzitou, študentmi a mestom Prešov. Projekt vytvára možnosť pre skvalitnenie služby vo vzťahu ku klientom a pre uspokojenie potrieb komunity prostredníctvom realizovania potrebných služieb.

Benefity z projektu sú očakávané aj pre zriaďovateľov v podobe získania inovatívneho pohľadu na možnosti organizovania praxe študentov v jednotlivých zariadeniach.

Prispeje takisto k realizovaniu poslania univerzity a k šíreniu jej dobrého mena. Naplnenie cieľov projektu sa pričíní o rozvoj dobrovoľníckeho hnutia smerom k širokej verejnosti. Ambíciou je skvalitniť proces občianskej angažovanosti prostredníctvom upozornenia na aktuálne sociálne problémy.

Záver

Sociálna práca ponúka široký priestor pre uplatnenie možností realizovania service-learning. Prepojenie týchto dvoch oblastí sa ukazuje ako mimoriadne potrebné a významné najmä s ohľadom na súčasné spoločenské zmeny, ktoré kladú pred vzdelávateľov a inštitúcie poskytujúce vzdelanie nové výzvy a požiadavky. V snahe pripraviť plnohodnotných sociálnych pracovníkov schopných úspešne realizovať prax a zvýhodniť ich na trhu práce, sú čoraz častejšie diskutované požiadavky inovatívneho prístupu vo vzdelávaní. Táto potreba je reflektovaná najmä v oblasti skvalitňovania a rozširovania kompetencií pre prax, posilňovania a rozvoja (seba)reflexie, zvyšovania profesijnej identity sociálnych pracovníkov prostredníctvom vytvárania priestoru pre vymedzenie ich vlastnej role v systéme pomoci a služieb. Prijímanie nových stratégií reflektujúcich tieto požiadavky sa preto javí ako nevyhnutné.

Literatúra:

Adler-Kassner, L., Crooks, R., Watters, A. (eds): *Writing the community: Concepts and models for Service-Learning in Composition*. Washington D.C. : American Association for Higher Education, 1997, 208 s. ISBN 1-56377-006-7.

Gottlieb, K., Roinson, G. (eds.): *A practical guide for integrating civic responsibility into the curriculum*. Washington D.C. : Community college press, 2006, 97 s. ISBN 0-87117-374-3.

Learn and Serve America. [online]. [2012-05-7]. Dostupné na: < <http://www.learnandserve.gov/>>.

Phillips, A.: Service-Learning and Social Work Competency-Based Education: A 'Goodness of Fit'? In *Advances in Social Work*. 2011, Vol. 12 No. 1, s. 1-20

RMC Research Corporation: *Impacts of Service-Learning on Participating K-12 Students*. In *National Service-Learning Clearinghouse*. [online]. [2012-05-10]. Dostupné na: <http://www.servicelearning.org/instant_info/fact_sheets/k-12_facts/impacts/>.
Service-Learning and Community-Based Research Manual for Community Partners. [online]. [2012-05-09]. Dostupné na: <<http://www.morgridge.wisc.edu/community/documents/Community%20manual.doc.pdf>>.

Kontakt:

Mgr. Michaela Lipčáková
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Katedra sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
17. Novembra 1
080 78 Prešov
Slovensko
E-mail: michaela.lipcakova@gmail.com

doc. PaedDr. Tatiana Matulayová, PhD.
Katedra sociálnych štúdií a špeciálnej pedagogiky
Fakulta prírodovědně-humanitní a pedagogická
Technická univerzita v Liberci
Studentská 2,461 17 Liberec 1
Česká republika
E-mail: tatiana.matulayova@tul.cz